

REHBER ÖĞRETMENLERİN ALGILADIĞI YILDIRMA DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ(*)

Mürşide EMİROĞLU(**)

Mersin Üniversitesi

ORCID: 0000-0001-9349-2232

ÖZ

Bu araştırmanın amacı rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma (mobbing) davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmada betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmanın evrenini Gaziantep ilinde görev yapan rehber öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışmada evrenin bütününe ulaşılmak istendiğinden örneklem seçme yoluna gidilmemiştir. Çalışmanın örneklemini 219 rehber öğretmen oluşturmuştur. Araştırmaya katılanların kişisel bilgilerinin betimlenmesini sağlamak amacıyla 'Kişisel Bilgi Formu', mesleki doyumlarını ölçmek amacıyla "Mesleki Doyum Ölçeği" ve algılanan yıldırma davranışlarını ölçmek amacıyla 35 maddeden oluşan "Mobbing Belirleme Ölçeği" kullanılmıştır. Veri toplama araçları bir yönerge ile okullara ulaştırılmış ve kapalı zarflar içinde geri toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 13.0 programıyla analiz edilmiştir. Analizlerde mesleki doyum ve kişisel değişkenlerin, algılanan yıldırma davranışlarını yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla regresyon analizi kullanılmıştır. Medeni hal, eğitim düzeyi, mesleki kıdem, mesleki doyum, okul türü değişkenleri rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışlarının anlamlı bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. Elde edilen bulgular doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Yıldırma, Mobbing, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Rehber Öğretmen, Mesleki doyum

INVESTIGATION OF THE PERCEIVED MOBBING BEHAVIOURS BY COUNSELOR TEACHERS

ABSTRACT

The aim of this study is to research into the mobbing behaviour perceived by teacher counsellors in terms of variables. Descriptive research method has been used in this study. The universe of this study has included the teacher counsellors working at Gaziantep. As it is desired to be reached the whole of the universe in the study, the way of sampling is not preferred. 219 teachers working on seven different districts of Gaziantep have comprised the sample group of this study. With the purpose of providing the description of the personal information of the people included in the study, 'Occupational Satisfaction Scale' has been used, and with the purpose of evaluating the perceived mobbing behaviour 'Mobbing Detection Scale' which includes 35 items has been used. Data collection tools were delivered to the schools with a directive and they were retaken in closed envelopes. The obtained data was analyzed with SPSS program. With the aim of determining whether occupational satisfaction and personal variables predicts the perceived mobbing, regression analysis has been used in the study. The variables of marital status, educational level, occupational seniority and school types have been found to be a meaningful predictor of mobbing behaviour perceived by teacher counsellors. Suggestions have been developed in line with the obtained data.

Key Words

Mobbing, Psychological Counseling and Guidance, Teacher Counsellor, Occupational Satisfaction

*Bu makale, yazarın Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Yrd.Doç.Dr. Mehmet Murat danışmanlığında yapmış olduğu yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Uzm. Psk. Dan., Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, e-mail: dpdr1404@mersin.edu.tr/ mursideemiroglu@gmail.com.

Alıntı: Emiroğlu, M. (2017). Rehber öğretmenlerin algıladığı yıldırma davranışlarının incelenmesi. Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi, 5(2), 124-134.

Giriş

Günlerinin büyük kısmını iş yerinde çalışarak geçiren insanlar birçok problemle karşılaşmaktadır. Birden çok kişinin çalıştığı ortamlarda belirli çatışmaların olması kaçınılmazdır. Ancak bu çatışmalar probleme dönüştüğü an çalışanların iş verimini ve motivasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir. Dökmen'e (2004) göre, bir işyerinde, bir sitede veya bir mahalle içinde bir arada yaşayan bir grup insan, birtakım farklılıklardan dolayı, kendi içlerinden birini, kurban olarak seçerler. Gitgide artacak bir şekilde onu bir işe yaramayan, geçimsiz biri olarak algılamaya başlarlar, sonunda bu insanlar itici davranışlarıyla kişiyi bir şekilde beceriksiz, geçimi mümkün olmayan, mutsuz ve sorunlu biri haline dönüştürebilirler; sonunda o insanı ruhsal ve fizyolojik olarak ciddi bir biçimde zedeleyebilirler. Birden çok kişinin çalıştığı iş yerlerinde sıkça karşılaşılan problemlerden birisi de mobbingdir. Mobbing, (psikolojik taciz) bir işyerinde bir kişi veya bir grup tarafından, çeşitli nedenlerle, aynı işyerinde çalışan başka birine yönelik devamlılık gösteren ve mağdur olan kişinin ruh ve bedensel sağlığını olumsuz bir biçimde etkileyen sözlü veya sözsüz olarak rahatsızlık veren saldırganca davranışlardır (Gün, 2009). Kısacası mobbing, bireyi iş yaşamından dışlamak nedeniyle kasıtlı olarak yapılan davranışlardır (Davenport, Schwartz ve Elliott, 2003).

Çobanoğlu'na (2005) göre, Mobbing kelimesi Latince "mobile vulgus" sözcüğünden üretilmiştir. Kararsız kalabalıklar, şiddete eğilimi olan topluluklar gibi anlamlara gelmektedir. Bazı araştırmacılar, mobbing yerine düzeyi yükseltilmiş nezaketsizlik terimi de kullanmışlardır (Gün, 2009). Mobbing yerine kullanılan bir diğer kavram "yıldırma" olup "duygusal bir saldırı" olarak nitelendirilmekte ve kişinin saygısızca, zararlı bir davranışın hedefi haline gelmesiyle başlamaktadır (Davenport ve diğ., 2003). Leymann'ın (1996) aktardığı gibi, iş hayatında psikolojik taciz veya yıldırma düşmanca ve etik olmayan bir iletişim şeklini kapsar. Bu durum sistematik olarak bir veya birkaç kişi tarafından genellikle yıldırma davranışına maruz kaldığı için çaresiz ve savunmasız bir pozisyona düşmüş olan bir bireye uygulanmaktadır. Bu davranışlar oldukça sık aralıklarla (istatistiki tanımı: en azından haftada bir) ve uzun bir zaman diliminde (istatistiki tanımı: en az altı ay süreyle) oluşmaktadır.

Mobbingin yaygınlığı ile ilgili yapılmış çalışmaların bulguları incelendiğinde mobbinge maruz kalanların oranının hiç de az olmadığı görülmektedir. Ortaöğretim branş öğretmenleri üzerinde yapılan bir araştırmada branş öğretmenlerinin % 24.7'sinin son 6 ay boyunca yıldırma davranışlarına maruz kaldıkları rapor edilmiştir (Hacıcaferoğlu, 2013). Bir başka bulguya göre üniversite öğretim elemanlarının %17'sinin mobbinge doğrudan maruz kaldıkları, %91'inin ise en az bir kez mobbing ile karşılaştıkları (Yıldırım ve diğ., 2007) belirlenmiştir. Justicia ve ark. (2006), üniversite personeli arasında kendilerinin mobbinge maruz kaldığını algılayanların oranını %9.3 olduğunu rapor etmişlerdir. İspanya'da üniversite mensubu yönetici ve çalışanlardan oluşan 321 kişi üzerinde yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre %11.5 oranında çalışan kendilerini mobbinge maruz kalmış olarak algılamaktadır. İsveç'te yapılan bir çalışmada iş gücünde çalışanların %3.5'inin herhangi bir anda yıldırma kurbanı oldukları; intiharların %15'inin doğrudan iş yeri yıldırmasıyla bağlantılı olduğu (Davenport ve diğ., 2003) belirtilmiştir. Pranjic ve diğ. (2006) yaptıkları araştırmada sağlık alanında çalışan 511 doktor arasında sürekli mobbinge maruz kalanların oranını %26 olarak bulmuşlardır, Pai ve Lee (2010) araştırmalarında hemşirelerin %29.8'sinin mobbinge maruz kaldığını belirtmişlerdir.

Mobbingin sık olarak görüldüğü sahalardan birisi de ne yazık ki eğitim sektörüdür. Okul ortamlarında öğretmenler herhangi bir işyerinde çalışanlar gibi birçok konuda gerginlik ve stres yaşamaktadır. Okul yöneticilerinin tutumu, çalışma ortamı, öğrenci ve disiplin problemleri, meslektaşlar arasındaki iletişimsizlik ve kişisel problemler öğretmenlerde stres yaratabilmektedir. Öğretmenler, okulda gerek yönetici ve diğer okul personeli ile gerekse öğrenci ve veliler ile yoğun etkileşim içinde olmaktadır. Örgütsel bir ortam olan okulda görevini yapan öğretmenler zamanla etkileşimde olduğu kişilerle çatışmalar yaşayabilmektedirler. Bazı durumlarda öğretmenler, çevrelerindeki insanlarla etkileşimleri neticesinde mobbing mağduru olmaktadır (Çivilidağ ve Sargın, 2011). Eğitim kurumlarında, çalışanların birbirleriyle iletişiminin

ve bu iletişimlerin algılanmasının, örgütsel verimde ve kurum performansında çok önemli bir etkisi vardır (Yaman, 2009). Yıldırma davranışlarına maruz kalan öğretmenin iş verimi düşecek ve enerjisini öğrencileri dışındaki durumlara da harcamak zorunda kalacaktır. Bu durum dolaylı olarak eğitimin kalitesine yansıtacaktır.

Alanyazında mobbing ile ilgili araştırmalara bakıldığında bazı araştırmalar çalışanların kişisel değişkenleri ile mobbinge maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelenmişken bazıları ise mobbingin çalışma ortamı ve çalışanlar üzerindeki etkileri incelenmiştir. Örneğin, Ertürk (2005), Gökçe (2006), Onbaş (2007), Bulut (2007), Sağlam (2008), Özen (2009) ve Aydın (2009) okul yönetici ve öğretmenlerde mobbinge maruz kalma düzeyleri ile kişisel bazı değişkenler arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Çarıkçı ve Yavuz (2009) sağlık çalışanları üzerinde, Orhan (2009) ve Yıldırım ve diğ. (2007) akademisyenler üzerinde mobbinge maruz kalma düzeylerini belirlemişlerdir. Yaman ve diğ. (2010), Eksici (2009), Asunakutlu ve Safran (2006), ile Karavardar (2010) çeşitli sektörlerde çalışanlar üzerinde mobbing ile motivasyon, çatışma, işyeri huzuru ve mağdur tepkilerini araştırmışlardır. Cemaloğlu (2007) yöneticilerin liderlik stillerinin mobbingi yordama gücü üzerinde; Aksu ve Balcı (2009), Bienko (2005), Yıldırım (2008) okullarda psikolojik yıldırma ile baş etmeyi araştırmışlardır.

Mobbing ve Rehber Öğretmenler

Rehber öğretmenliği eğitim alanı içinde birçok özellikleriyle diğer branşlardan ayrılan özel bir daldır. Rehber öğretmenler; fizyolojik ya da psikolojik bozukluklar nedeniyle eğitimi güç olan öğrencilerle ve onların velileriyle direk, yüz yüze, birebir muhatap olmaları; sınavlara hazırlık ve meslek tercihi konularında kendilerine başvurulması dolayısıyla bir anlamda öğrencinin geleceğine yön verir konumda bulunmaları; öğrencilerin onlarcasıyla birden sınıfta değil de her biriyle teker teker rehberlik odasında çalışmaları; çalışma saatlerinin diğer branş öğretmenlerinden farklı olması; kendi branşlarındaki personel açığının bir türlü giderilememesi gibi birçok sebepten ötürü eğitim hizmetlerinde çalışan diğer gruplara göre çok daha farklı faktörler tarafından strese maruz kalırlar (Bayram, 2006).

Rehberliğin Türkiye’de yeni olması, henüz öneminin yeterince kavranamaması ve görev tanımının her idareci ve öğretmen tarafından farklı yorumlanması, rehber öğretmenlerin mesleki doyumlarını etkileyebilmekte ve üzerlerinde psikolojik baskı oluşturabilmektedir. Okul gibi bir eğitim-öğretim ortamında yıldırma davranışlarına (mobbinge) maruz kalan rehber öğretmenin çeşitli sağlık sorunları yaşamasının yanında iş ortamına karşı bir antipatisi de oluşabilecektir. Eğitim ortamlarındaki olumlu ortamın, öğretmenlerin mesleki doyumunu ve eğitimin kalitesini etkilediği düşünülecek olursa (Bayram, 2006), bu konuda farkındalık kazanmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle eğitim-öğretim kurumlarında algılanan yıldırma davranışlarının incelenmesi hem öğretmenlerin sağlıkları hem de mesleki doyumları açısından oldukça önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle rehber öğretmenlerin maruz kaldıkları yıldırma davranışlarının incelenmesi önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgili araştırmalarda da değinildiği gibi ülkemizde yıldırma ile ilgili öğretmenler üzerinde yapılmış çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmaların hemen hemen tamamı öğretmenlerin maruz kaldıkları yıldırma davranışlarının öğretmenlerin kişisel değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgilidir. Öğretmenlerin özellikle rehber öğretmenlerin maruz kaldıkları yıldırma davranışlarının yordanması ile ilgili yapılmış kapsamlı herhangi bir araştırmaya rastlanamamıştır. Bu yüzden rehber öğretmenlerin maruz kaldıkları yıldırma davranışlarının yordanması ile ilgili bir çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma rehber öğretmenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışları, mesleki doyumları ve bazı kişisel özelliklerine göre incelenmiştir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1-Rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışları ile kişisel değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2-Analizlerde kullanılan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenlerle korelasyonları

3-Rehber öğretmenlerin kişisel değişkenleri ve mesleki doyumları algıladıkları yıldırma davranışlarının anlamlı yordayıcıları mıdır?

Bu çalışma sonuçları, rehber öğretmenlerin maruz kaldıkları yıldırma davranışlarının ortadan kaldırılması yönünde kullanılabilir ayrıca bu şekli ile okul ortamında oluşturulacak sağlıklı iletişimin ve ılımlı ortamın eğitim kalitesini olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma, rehber öğretmenlerin okul ortamında algıladıkları yıldırma davranışlarına dikkat çekilmesi, farkındalığın arttırılması ve yaşanan bu olumsuz duruma öneriler sunulabilmesi açısından önemlidir.

Yöntem

Bu çalışmada, betimsel yöntem kullanılmıştır. Buna göre algılanan yıldırma davranışları yordanan değişken; cinsiyet, medeni hal, görev yaptığı okul, okul türü, eğitim düzeyi, meslekteki yıl, yaş, mezun olunan bölüm ve mesleki doyum değişkenleri yordayıcı değişken olarak ele alınmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Gaziantep ilinde bulunan ilk ve orta öğretim kurumları ile rehberlik araştırma merkezlerinde görev yapan 256 rehber öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada evrenin bütününe ulaşılmak hedeflendiğinden herhangi bir örnekleme yöntemi kullanılmamıştır. Araştırmaya Gaziantep ilinde görev yapan ve veri toplama araçlarını dolduran 219 rehber öğretmen katılmıştır. Araştırma örneklemini oluşturan rehber öğretmenlerin %53.4'ünü Şehitkâmil ilçesinde çalışanlar, %62.1'ini erkekler, %59.8'ini evli olanlar, %56.6'sını ilköğretimde çalışanlar, %96.3'ünü devlet okulunda çalışanlar, %90'nını eğitim düzeyi lisans olanlar, %41.1'ini 1-5 yıl çalışanlar, %50.7'sini 20-30 yaş aralığında olanlar, %78.5'ini PDR veya Eğitimde Psikolojik Hizmetler mezunu olanlar oluşturmaktadır.

Ölçme Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu form kullanılarak, araştırmaya dâhil edilen rehber öğretmenlerin demografik bazı özellikleri elde edilmiştir.

Mobbing Belirleme Ölçeği: Orijinali 45 maddelik olan mobbing tipoloji envanteri Leymann (1984) tarafından geliştirilmiştir. Araştırmada, Bulut'un (2007) mobbing tipoloji envanterinin 35 maddesini kullanarak oluşturduğu ölçek kullanılmıştır. Envanterin puan aralığı 0 ile 175'dir. Örneklem grubunu oluşturan cevaplayıcılar Mobbing Belirleme Ölçeği'nde yer alan yıldırma davranışlarına son altı ay içerisinde hangi sıklıkla maruz kaldıklarını (0) Hiçbir zaman, (1) Ender olarak, (2)Arada sırada, (3) Sık sık, (4) Çoğu zaman ve (5) Her zaman seçeneklerden birini işaretleyerek belirtmektedirler. Toplam puan madde sayısı olan 35'e bölünerek her cevaplayıcı için 0-5 aralığında yer alan bir ortalama puan elde edilmektedir. Böylece ölçek maddeleri yüksek puan mobbinge maruz kalma düzeyinin yüksek olmasını gösterecek şekilde puanlanmaktadır.

Mesleki Doyum Ölçeği: Mesleki Doyum Ölçeğinin (MDÖ) amacı, herhangi bir işte çalışan bireylerin o mesleğin üyesi olmaktan ne derece mutlu olduklarını belirlemektir. Kuzgun, Sevim ve Hamamcı (1999) tarafından geliştirilmiş, beş dereceli likert tipi ölçektir. 20 maddeden oluşan ölçekte, alınan puanlar yüksek ise bireyin yaptığı meslekten aldığı doyumun yüksek olduğu söylenebilir.

Veri toplama aracı gerekli izinler alındıktan sonra araştırmacı tarafından öğretmenlere ulaştırılmış gönüllü olarak katılmak isteyenlere kapalı zarflar içinde verilmiştir. Geri toplanan veri toplama araçlarından 12 tanesi yönergeye uygun doldurulmadığından veya eksik doldurulduğundan değerlendirme dışı tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışları değişkeni ile bağımsız değişkenler arasında birlikte, değişimin varlığını ve derecesini belirlemek amacıyla elde edilen veriler t testi, ANOVA, korelasyon ve çoklu doğrusal regresyon metodu kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışmada Mobbing puanı bağımlı değişken (yordanan) olarak alınmıştır. Mesleki Doyum puanı, Mesleki Kıdem ve Yaş değişkenleri sürekli bağımsız değişkenler olarak alınmıştır. Bağımsız değişkenlerden kategorik olanlar (Cinsiyet, Medeni hal, Okul türü, Eğitim Düzeyi, Mezun Olduğu Bölüm ve Görev Yaptığı Okul) analize dâhil edilirken kukla değişken olarak kodlanmıştır. Bu çalışmada kukla değişken olarak kodlanan süreksiz değişkenler şunlardır:

Değişken	Referans Kategorisi
Cinsiyet (1=kadın)	0=erkek
Medeni Durum (1=bekâr)	0=evli
Okul Türü (1=devlet)	0=özel
Eğitim Düzeyi (1=lisans)	0=yüksek lisans
Mezun Olduğu Bölüm (1=pdr mezunu)	0=diğer bölümler
Görev Yaptığı Okul/Kurum	0=Ram
G_İlkokul(1=İlkokul)	
G_Anadolu-Fen Lisesi (1=Anadolu L.)	
G_Meslek Lisesi (1=Meslek L.)	
G_Genel Lise (1=Düz Lise)	

Bulgular

Rehber öğretmenlerin algıladığı yıldırma davranışları toplam puanları kişisel değişkenlere göre karşılaştırılmış, ortalama, standart sapma, t ve F testi analizi sonuçları tablo halinde gösterilmiştir. Araştırmada kullanılan bağımlı değişkenler ve mesleki doyum puanına ilişkin bazı betimsel istatistikler verilmiştir. Analizlerde kullanılan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenlerle korelasyonlarına bakılmıştır. Böylece rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışlarını yordaması muhtemel değişkenler belirlenmiştir. Belirlenen değişkenler (mesleki doyum, medeni hal, okul türü, eğitim düzeyi, meslekteki yıl ve yaş) algılanan yıldırma davranışları puanının yordanmasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizine dâhil edilmiştir. Biri yıldırma davranışlarının yordanmasına, diğer dördü yıldırma davranışlarının alt boyutlarının yordanmasına ait olmak üzere beş farklı regresyon modeli elde edilmiştir. Elde edilen değerler tablolar halinde gösterilmiştir.

Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Rehber öğretmenlerin kişisel değişkenlerine (cinsiyet, medeni hal, görev yaptığı okul, okul türü, eğitim düzeyi, mesleki yıl, yaş, mezun olduğu bölüm) göre yıldırma davranışları puan ortalamalarının karşılaştırılması, ortalamaları, standart sapmaları ve t testi analizi sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Rehber öğretmenlerin kişisel değişkenlerine göre yıldırma davranışları puan ortalamalarının karşılaştırılması

Değişkenler		N	\bar{X}	Ss	p
Cinsiyet	Kadın	83	1.341	0.314	0.543
	Erkek	136	1.374	0.423	
Medeni Hal	Bekâr	88	1.478	0.465	0.000***
	Evli	131	1.284	0.297	
Görev Yaptığı Okul	İlköğretim	124	1.379	0.353	0.564
	Anadolu L.	24	1.333	0.364	
	Meslek L.	19	1.437	0.735	
	Genel Lise	38	1.332	0.284	
	RAM	14	1.231	0.237	
Okul Türü	Devlet	211	1.353	0.376	0.089
	Özel	8	1.589	0.551	
Eğitim Düzeyi	Lisans	197	1.342	0.321	0.025
	Lisansüstü	22	1.536	0.734	
Mesleki Yıl	1-5 Yıl	90	1.442	0.449	0.089
	6-10 Yıl	78	1.319	0.323	
	11-15 Yıl	39	1.311	0.353	
	16-20 Yıl	9	1.251	0.225	
	21 ve üstü	3	1.067	0.016	
Yaş	20-30 Yaş	111	1.413	0.432	0.111
	31-40 Yaş	94	1.319	0.324	
	41 ve üstü	14	1.245	0.313	
Mezuniyet	Pdr-Eph	172	1.371	0.387	0.516
	Diğer bölüm.	47	1.329	0.378	

(*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001)

Tablo 1’e göre, Rehber öğretmenlerin algıladığı yıldırma davranışları toplam puanları bağımsız değişkenlere göre karşılaştırıldığında; bekâr olan rehber öğretmenlerin evli

olanlara, yüksek lisans yapmış rehber öğretmenlerin lisans mezunu olanlara göre algılanan yıldırma davranışı toplam puanlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca mesleki kıdem yılı arttıkça rehber öğretmenlerin, algılanan yıldırma davranışı ortalama puanlarının azaldığı görülmektedir. Ancak mesleki kıdem yılı gruplarına göre rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışı ortalama puanları arasında görülen bu farkın 0.05 düzeyinde anlamlı olmadığı söylenebilir.

İkinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenlerle korelasyonları Pearson korelasyon katsayıları hesaplanarak incelenmiştir. Rehber öğretmenlerin kişisel değişkenlerinin algılanan yıldırma davranışları toplam puanı ve alt boyutları ile korelasyonlarına bakılmıştır. Böylece rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışlarını yordaması muhtemel değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Rehber öğretmenlerin kişisel değişkenleri ile mobing arasındaki korelasyon

	Algılanan Mobbing	Anlamlılık düzeyi
Mesleki Doyum	-0.464**	p<0.01
Mesleki Yıl	-0.177**	p<0.01
Yaş	-0.142*	p<0.05

(*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001)

Tablo 2 incelendiğinde Mesleki doyum, Medeni Hal, Eğitim Düzeyi, Mesleki Yıl ve Yaş değişkenlerinin algılanan yıldırma davranışları ile anlamlı ilişki gösterdikleri anlaşılmaktadır. Tablo 1 ve Tablo 2 deki sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde Rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışlarını yordaması muhtemel değişkenler belirlenmiştir. Mesleki Doyum, Medeni Hal (1=bekâr), Okul Türü (1=devlet), Eğitim Düzeyi (1=lisans), Meslekteki Yıl ve Yaş değişkenleri rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışlarını yordaması muhtemel değişkenlerdir. Buna göre Mesleki Doyum, Medeni Durum (1=bekâr), Okul Türü (1=Devlet), Eğitim Düzeyi (1=Lisans), Mesleki Yıl ve Yaş değişkenleri regresyon analizine dâhil edilmiştir. Cinsiyet, Görev Yaptığı Okul ve Mezun Olduğu Bölüm değişkenlerinin ise yıldırma davranışları ile anlamlı ilişkisi olmadığından regresyon analizine alınmasına gerek duyulmamıştır.

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Rehber öğretmenlerin kişisel değişkenleri ve mesleki doyumları algıladıkları yıldırma davranışlarının anlamlı yordayıcıları mıdır?” sorusuna ilişkin bulgular regresyon analiz sonuçları ile birlikte değerlendirilmiştir. Rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışları puanlarının yordanmasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Yıldırma davranışlarının yordanmasına ilişkin regresyon analizi sonuçları

	B	S. hata	β	t	p
(Sabit)	2.718	0.212		12.792	0.000***
Mesleki Doyum	-0.259	0.035	-0.441	-7.346	0.000***
Medeni Durum(1=Bekâr)	0.095	0.057	0.122	1.684	0.094
Okul Türü (1=Devlet)	-0.177	0.121	-0.086	-1.464	0.145
Eğitim Düzeyi (1=Lisans)	-0.203	0.075	-0.159	-2.716	0.007**
Mesleki Yıl	-0.055	0.038	-0.134	-1.451	0.148
Yaş	0.047	0.054	0.075	0.867	0.387

R= 0.531 R²=0.282 F_(6,212)=13.865; p= 0.000

Bağımlı değişken= Algılanan Mobbing

(*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001)

Tablo 3. de modelin tahmini sonucu elde edilen parametreler ve bunlara ilişkin t değerleri gösterilmektedir. F değeri anlamlı olduğundan (F=13.865; p<0.05) modelin bir bütün olarak anlamlı olduğu söylenebilir. Tüm değişkenler birlikte, algılanan yıldırma davranışı toplam varyansının % 28’ini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değerleri incelendiğinde; Medeni Hal, Okul Türü, Mesleki Yıl ve Yaş değişkenlerinin algılanan yıldırma üzerinde anlamlı yordayıcılar olmadığı (p>0.05), sadece Mesleki Doyum ve Eğitim Düzeyi değişkenlerinin rehber

öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışının anlamlı yordayıcıları olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Standartize edilmiş β katsayıları incelendiğinde mesleki doyum puanı ile algılanan yıldırma davranışı düzeyi arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre rehber öğretmenlerin mesleki doyum puanları arttıkça, rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışları düzeyleri azalmaktadır. Diğer tüm değişkenler aynı iken mesleki doyumunu 1 puan fazla olan rehber öğretmenin algıladığı yıldırma davranışı 0.259 puan daha düşüktür. Ayrıca rehber öğretmenlerin eğitim düzeyinin algıladıkları yıldırma davranışını negatif yönde yordadığı söylenebilir. Eğitim düzeyi lisans olan rehber öğretmenlerin yüksek lisans yapan rehber öğretmenlere göre algıladıkları yıldırma davranışı düzeyleri 0.203 puan daha düşüktür. Buna göre rehber öğretmenlerin eğitim düzeyinin yüksek lisans olması, onların algıladıkları yıldırma davranışı düzeylerinin yüksek olması ile ilişkilidir.

Sonuç ve Tartışma

Rehber öğretmenlerin kişisel değişkenleri ile algıladıkları yıldırma davranışları arasında yüksek düzeyde, anlamlı, pozitif bir ilişki bulunmuştur. (Bkz. Tablo 1.) Bekâr olan rehber öğretmenlerin evli olanlara, yüksek lisans yapmış rehber öğretmenlerin lisans mezunu olanlara göre yıldırma davranışı toplam puanlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Mesleki kıdem yılı arttıkça rehber öğretmenlerin, algıladığı yıldırma davranışı ortalama puanlarının azaldığı bulunmuştur. Rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışları ile mesleki doyum, mesleki yıl ve yaş değişkenleri arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.

Rehber öğretmenlerin algıladığı yıldırma davranışlarının yordanmasına ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizleri incelendiğinde; mesleki doyumları arttıkça algıladıkları yıldırma davranışları ve tüm alt boyutları düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Yüksek lisans yapan rehber öğretmenlerin, lisans mezunu olan rehber öğretmenlere göre algıladıkları yıldırma davranışları, kendini gösterme ve iletişim oluşumunu etkileme, sosyal ilişkilere saldırılar, itibara saldırılar alt boyutları düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Medeni hali bekâr olanların evli olanlara göre algıladıkları yıldırma davranışlarından kişinin yaşam kalitesine ve mesleki durumuna saldırılar düzeylerinin artmakta olduğu bulunmuştur. Okul türü devlet olan rehber öğretmenlerin, özel okulda çalışan rehber öğretmenlere göre algıladıkları yıldırma davranışlarından kişinin yaşam kalitesine ve mesleki durumuna saldırılar düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Bekâr rehber öğretmenlerin, evli rehber öğretmenlere göre algıladıkları yıldırma davranışları düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Bu farklılığın sebebi, evli öğretmenlerin daha fazla sosyal destek görmelerinden, yaşadıkları olumsuz etkileşimleri aileleri ile paylaşmak suretiyle daha az etkilenmelerinden kaynaklanmış olabilir. Bu bulgu ile Karavardar (2010) tarafından yapılan araştırma bulguları benzerlik göstermektedir. Psikolojik yıldırma mağduru olan evli çalışanların bekâr çalışanlarla kıyaslandığında, iş performansı yönünden psikolojik yıldırma davranışından daha az etkilendiği belirtilmiştir. Buna karşılık Özen'in, (2009) yaptığı araştırmada ve Çarıkçı ve Yavuz'un (2009) sağlık sektörü çalışanları üzerine yaptığı araştırmasında medeni durum değişkeninin fark yaratmadığı bulunmuştur. Bulut'un (2007) araştırmasına göre, ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışlarının evli öğretmenlerde sosyal ilişkilere ve yaşam kalitesine saldırılar iken, bekâr öğretmenlerde kendini göstermenin engellenmesi ve itibara saldırılar şeklinde görüldüğü bulunmuştur.

Yüksek lisans yapan rehber öğretmenlerin, lisans mezunu olan rehber öğretmenlere göre algıladıkları yıldırma davranışları seviyelerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Bulut'un (2007) yaptığı araştırmada, yüksek lisans mezunu olanlara mobbing uygulandığı belirtilmiştir. Çarıkçı ve Yavuz (2009) araştırmasında çalışanların eğitim düzeyleri arttıkça, mobbing algılarına ilişkin tutum puanlarının arttığını bulmuşlardır. Buna karşılık Onbaş'ın (2007) araştırmasında, ilköğretim okulu öğretmenlerinin duygusal şiddet davranışlarına ilişkin görüşleri öğrenim durumuna göre farklılaşmamaktadır. Özen'in (2009) araştırmasına göre, rehber öğretmenlerin yıldırma davranışlarına maruz kalmalarının en çoktan en aza göre sırasıyla lisans, yüksek lisans, doktora eğitim düzeyinde olduğu görülmüştür. Doktora diploması olan

az sayıdaki rehber öğretmenlerin yok denecek kadar az yıldırma davranışına maruz kaldıkları bulunmuştur. Literatür bulguları birbirinden farklı olmakla birlikte genellikle lisansüstü eğitim almış öğretmenlerin mobbing algısının daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum lisansüstü eğitim almış öğretmenlerin mobbing farkındalıklarının daha yüksek olması veya lisansüstü eğitim almış öğretmen sayısının görece daha az olmasından kaynaklanmış olabilir.

Mesleki kıdem yılı arttıkça rehber öğretmenlerin, algılanan yıldırma davranışı ortalama puanlarının azaldığı görülmektedir. Bulut'un (2007) araştırmasında ortaöğretimde çalışan, kıdemi 6-10 yıl olan öğretmenlere mobbing uygulandığı belirtilmiştir. Özen'in (2009) araştırmasında 16-20 yıl, 21 yıl ve üstü sürelerde işyerlerinde çalışma süresine sahip olan bireylerin genel olarak yok yada nadiren yanıtlarında yığılma olduğu görülmüştür. Onbaş'ın (2007) araştırmasında sosyal ilişkilere saldırılar boyutunda kıdemi 16-20 yıl arasında olan, kıdemi 1-5 yıl arası olan öğretmenlerden; İtibara saldırılar boyutunda, kıdemi 11-15 yıl arasında olan, kıdemi 21 ve üzerinde olan öğretmenlerden daha yüksek düzeyde duygusal şiddet eylemlerine maruz kaldığı belirtilmiştir. Gökçe (2006)'nin araştırmasında, 6-10 yıl mesleki deneyime sahip olan öğretmenler diğerlerine göre daha sık, başkalarının önünde gülünç duruma düşürülmeye çalışılmaktadır. 6-15 yıl deneyime sahip öğretmenler diğerlerine göre daha sık sözle tehdit edilmekte, verilen görevlerde kendilerine güvenilmeyerek, işin her aşaması takip edilmekte ve hakkında dedikodu çıkarılmaktadır. 11-15 yıl mesleki deneyime sahip öğretmenler diğerlerine göre daha sık, öğretmenler odasında yalnız oturmakta, ortama girdiğinde konuşma kesilmekte veya konu değiştirilmekte, fiziksel şiddet tehditleri ve yazılı tehditler almakta, eşinin mesleği ile ilgili imalarla karşılaşmakta, psikolojik problemleri var gibi gösterilmeye çalışılmakta, psikiyatrik yardım alması hissettirilmekte, disiplin kurallarının uygulanmasında aleyhine ayrımcılık yapılmakta, geçersiz nedenlerle sözlü olarak uyarılmakta ve gözünü korkutmak amacıyla hafif şiddet uygulanmaktadır. 21-25 yıl mesleki deneyime sahip öğretmenler diğerlerine göre daha sık, yokmuş gibi davranılmakta, özgüvenini veya itibarını olumsuz etkileyen bir iş yapmaya zorlanmakta, verilen görev haber verilmeden değiştirilmekte veya geri alınmakta, okul etkinliklerinde aktif görev almada engellenmekte, kişisel ve mesleki gelişim sağlayabilecek etkinliklere katılmada engellenmekte, meslektaşlarıyla iletişim kurmada engellenmekte, iş dışı toplantı veya sosyal faaliyetlerden dışlanmakta, çabaları yağcılık, kıyakçılık olarak değerlendirilmekte, işle ilgili aldığı kararları yanlışmış gibi sorgulanmakta, bulunmadığı ortamlarda başkalarına kötülenmekte, tutarsız olmakla suçlanmakta ve başarısızlıkla sonuçlanma olasılığı yüksek işlerde görevlendirilmektedir. Okul türü devlet olan rehber öğretmenlerin, özel okulda çalışan rehber öğretmenlere göre algıladıkları yıldırma davranışlarından kişinin yaşam kalitesine ve mesleki durumuna saldırılar düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Ekşici'nin (2009) araştırmasında, kamu kuruluşlarında mobbing eylemlerinin özel sektör işletmelerinden daha fazla uygulandığını bulmuştur. Bulut'un (2007) araştırmasına göre MEB'e bağlı özel eğitim okullarındaki öğretmenler daha çok mobbinge karşı karşıya kalmışlardır. Gökçe'nin (2006) araştırma bulgularına göre, resmi okulda görev yapan öğretmenlerin özel okulda görev yapan öğretmenlere kıyasla okul etkinliklerine ve kişisel, mesleki gelişim sağlayabilecek etkinliklere katılmaları daha sık engellenmektedir. Resmi okulda görev yapan öğretmenlerin, özel okulda görev yapanlara göre daha sık, sözü kesilmekte, yaptığı işler haksızca eleştirilmekte, başarıları küçümsenmektedir. Resmi okulda görev yapan öğretmenler, özel okulda görev yapanlara göre daha sık, başkalarının yanında yüksek sesle azarlanmakta, sözle tehdit edilmekte, iş dışı toplantı veya sosyal faaliyetlerden dışlanmakta, başkalarının önünde gülünç duruma düşürülmeye çalışılmakta, aptal konumuna düşürülmeye çalışılmakta, psikolojik problemleri var gibi gösterilmeye çalışılmakta, dini görüşü hafife alınmakta, siyasi düşüncesiyle alakalı imada bulunulmakta, disiplin kurallarının uygulanmasında aleyhine ayrımcılık yapılmakta, geçersiz nedenlerle sözlü olarak uyarılmakta, bulunduğu ortam fiziksel olarak rahatsız edici hale getirilmektedir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgulara göre oluşturulan öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1-Mesleki kıdem yılı arttıkça rehber öğretmenlerin, algıladığı yıldırma davranışı ortalama puanlarının azaldığı bulunmuştur. Bu sonuca göre, Rehberlik Araştırma Merkezlerinin bir ekip oluşturarak, bu durumu yaşayan, mesleğine yeni başlamış rehber öğretilere sosyal destek vermek amacıyla okul ziyaretleri düzenlemeleri faydalı olacaktır.

2-Rehber öğretmenlerin mesleki doyumları arttıkça, algıladıkları yıldırma davranışları düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Bu sonuca göre öğretmenlerin mesleki doyumlarını artırabilmek amacıyla okul ortamında öğretmenler için kültürel, sosyal aktiviteler yapılabilir, alanları ile ilgili hizmet içi eğitimlere daha fazla katılmaları sağlanabilir.

3-Öğretmenlere yıldırma konusunda bilgilendirici kurs, seminer veya hizmet içi eğitim verilmesiyle rehber öğretmenlerin yıldırma davranışları ve Türkiye de ki yasal yıldırma (mobbing) sürecinden haberdar olması sağlanabilir.

Yıldırma davranışları konusunda araştırma yapacaklara şunlar önerilebilir:

1-Bu araştırma Gaziantep ili ve ilçelerinde görev yapan rehber öğretmenlerle yapılmıştır. Benzer bir araştırma farklı illerde yapılabilir.

2-Bu çalışmada, rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışları cinsiyet, medeni hal, görev yaptığı okul, okul türü, eğitim düzeyi, meslekteki yıl, yaş, mezun olunan bölüm ve mesleki doyum değişkenleri ile incelenmiştir. Benzer bir araştırma, bu çalışmada ele alınmayan değişkenler ile yapılabilir.

3-Bu araştırma sadece rehber öğretmenler üzerinde yapılmıştır. Benzer bir araştırma, farklı branşlarda ki öğretmenlerin algıladıkları yıldırma davranışları karşılaştırmalı olarak inceleyebilir.

Kaynakça

- Aksu, A., & Balcı, Y. (2009). İlköğretim okullarında psikolojik yıldırma ve psikolojik yıldırma ile başetme. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 4(4), 1367-1380.
- Asunakutlu, T. & Safran, B. (2006). Örgütlerde yıldırma uygulamaları (mobbing) ve çatışma arasındaki ilişki. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(11), 111-129.
- Aydın, Ö.B. (2009). *Ortaöğretim okullarında görev yapan okul yöneticisi ve öğretmenlerin (mobbing) psikolojik şiddete maruz kalma düzeyleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayram, S. (2006). *Örgütsel stres faktörleri ve rehber öğretmenler üzerinde bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bienko, Y.S. (2005). *Psychological harassment among ontario secondary school teachers*. Master Thesis, University of Toronto.
- Bulut. H.U. (2007). *Orta öğretim öğretmenlerinde psikolojik şiddet (mobbing) düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cemaloğlu, N. (2007). Okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile yıldırma arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 77-87.
- Çarıkçı, İ. & Yavuz, H. (2006). Çalışanlarda mobbing (psikolojik şiddet) algısı: sağlık sektörü çalışanları üzerinde bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(10), 47-62
- Çivilidağ ve Sargın (2011). Farklı ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerde psikolojik taciz (Mobbing): Antalya İli Örneği. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 11-22.
- Çobanoğlu, Ş. (2005). *Mobbing işyerinde duygusal saldırı ve mücadele yöntemleri*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Davenport, N., Schwartz, R.D. & Elliott, G. P. (2003). *İşyerinde duygusal taciz, Önertoy*, O. C. (Çev.). İstanbul: Sistem Yayınları.
- Dökmen, Ü. (2004). *Küçük şeyler* (I.Basım), İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ekşici, Ş. (2009), *Kurum ve kuruluşlarda psikolojik taciz (mobbing) eylemleri ve çalışanların motivasyonu üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertürk, A. (2005). *Öğretmen ve okul yöneticilerinin okul ortamında maruz kaldıkları yıldırma eylemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gökçe, A.T. (2006). *İşyerinde yıldırma: özel ve resmi ilköğretim okulu öğretmen ve yöneticiler üzerinde yapılan bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gün, H. (2009). *Çalışma ortamında psikolojik taciz mobbing/bullying iş yeri sendromu* (2. Baskı). Ankara: Lazer Yayıncılık.
- Hacıcaferoğlu, S. (2013). Ortaöğretimde çalışan branş öğretmenlerinin yıldırma (mobbing) davranışlarına uğrama düzeyleri ile demografik özellikler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 111-128.
- Karavardar, G. (2010). Psikolojik yıldırma ile bazı kişilik özellikleri arasındaki ilişki. *e-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, 5(3), 212-233.
- Kuzgun, Y., A. Sevim, S., & Hamamcı, Z. (2005). *PDR' de kullanılan ölçekler*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kuzgun, Y., Sevim, S. A., & Hamamcı, Z. (1999). Mesleki doyum ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 11(2), 14-18.

- Leymann, H. (1996). The content and development of mobbing at work. Herriot, P. (Ed.). *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2), 165-184.
- Onbaş, N. (2007). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin eğitim örgütlerinde duygusal şiddete ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Orhan, U. (2009). *Akademisyenlere uygulanan psikolojik taciz'in (mobbing) nedenleri ve etkileri (Mustafa Kemal Üniversitesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özen, B. (2009). *Rehber öğretmenlerin okul ortamında algıladıkları yıldıma davranışlarının çok boyutlu incelenmesi (İstanbul ili Anadolu yakası örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pai H.C. & Lee, S. (2010). Risk factors for workplace violence in clinical registered Nurses in Taiwan. *Journal of Clinical Nursing*, 20, 1405-1412.
- Pranjic, N., Bilic, L.M., Beganlic, A. & Mustajbegovic, J. (2006). Mobbing, stress, and work ability index among physicians in Bosnia and Herzegovina: Survey study. *Croatia Medical Journal*, 47, 750-758.
- Sağlam, A.Ç. (2008). İlköğretim okullarında mobbinge (psikolojik şiddete) ilişkin öğretmen görüşleri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 32, 133-142.
- Yaman, E. (2009). *Yönetim psikolojisi açısından işyerinde psikoşiddet-mobbing*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Yaman, E., Vidinlioğlu, Ö. & Çitemel, N. (2010). İşyerinde psikoşiddet motivasyon ve huzur: Öğretmenler çok şey mi istiyor. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1).
- Yıldıma, D., Yıldıma, A. ve Timuçin, A. (2007). Mobbing behaviors encountered by nurse teaching staff. *Nursing Ethics*, 14(4): 447-463.
- Yıldıma, T. (2008). *İlköğretim okullarında öğretmen-yönetici ilişkilerinde yıldıma ve etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.